

Konference 48 [1948]

Domnívám se, že je právě dnes více než jindy potřebí řešit otázky základní. Nezdá se, že by středoškolákům zrovna nejlépe vyhovoval takový způsob výběru temat jako byl loňský. Minulá konference ovšem měla úspěch, a dokonce daleko větší než konference vysekoškolská. Než tím se nesmíme dát ovlivnit; byla to první konference po válce a nebylo proto možné žádné srovnávání. Daleko více je možno vysoudit z přímých zkušeností se středoškolskými kroužky. Podám dnes rozbor situace pražské; slovo budou mít ovšem také přátelé z Brna a ovšem všichni středoškoláci ze všech koutů Čech a Moravy i případně ze Slovenska. Domnívám se, že by bylo dobře požádat i některé naše pracovníky z řad středoškolských profesorů, aby se k tomu vyslovili.

Mám za to, že za dnešní desorientaci mládeže je odpovědná do velké míry škola, protože nedovede učinit jasno v základních věcech, že nevede k přesnému myšlení, že neučí rozeznávat v podstatě, nýbrž jen na povrchu, že neukazuje, jak věcem jít na kloub, nýbrž svým didaktickým materialismem zatěžuje daleko víc paměť než uvažující rozum. Bylo by ovšem velkou chybou s naší strany, chtít dávat hotová řešení, neboť bychom se dopouštěli téhož omylu jako dnešní střední škola. V nejlepší případě by to vedlo k memorování nové učebné látky. Uvážíme-li však, že průměrná inteligence v našich kroužcích je vyšší než na střední škole samé, znamená to, že ani tohoto výsledku by nebylo dosaženo, neboť u bystrých středoškoláků se dnes mimořádně brzy vyvíjí kritický smysl, který je vždycky nabroušen právě proti hotovým řešením, a jediný důvod či lépe donucovací prostředek k memorování, totiž klasifikace, by v tomto případě chyběl.

Je tedy nutno vyjít jinak. Je potřeba dávat pozor a zjišťovat, které metody řešení různých živých otázek jsou nejčastější, kterých měřítek je při hodnocení nejvíce užíváno, jaká argumentace je mezi středoškoláky nejobvyklejší, a po vybrání a důkladném zpracování ty nejdůležitější názory na konferenci předvést, rozebrat a ukázat na jejich chyby. Na konci pak bude nutno ukázat tu metodu, argumentaci a hlavně ta měřítka, kterými hodnotíme my a kterých užíváme v diskusích. Ukáží několik příkladů.

Často končí diskuse, která vybočila z mezí akademičnosti (a to se středoškolákům tak často stává – na štěstí a na rozdíl od nás vysokoškoláků), tím, že někdo prohlásí: Nu, to je věcí přesvědčení. Chce tím říci: nech si svou pravdu, já si ponechám také svou. Co je věcí přesvědčení, to jakoby ani nebyla pravda: nedá se tu dokazovat a tedy ani diskutovat. Takovému člověku se pak zdá, že jsou obory myšlení, kde má každý svou pravdu. A případně to ještě zevšeobecni: vůbec má každý svou pravdu. Jiný si zas potrpí na fakta: co nelze přesně popsat, zvážit, změřit nebo vyfotografovat, je nesmysl, fantazie, klam nebo lež. Fakta a stálež. Fakta a stále fakta, u nich sluší začínat i končit. Co nad to jest, je pustá ideologie, výmysl a propaganda. Někdy si však některý mladík uvědomí, že to nestačí a že přece jenom potřebuje nějaké měřítko, kterým by hodnotil. A tak si za míru zvolí svůj prospěch. Všechno posuzuje s toho hlediska, co z toho bude mít, co mu to vynesou, jaký z toho bude užitek. Mnohý takový mladý člověk uzná, že se nemůže mít dobře uprostřed hladovějících nebo alespoň že by to bylo velmi nejisté. Povýší tedy měřítko z prospěchu osobního na prospěch společnosti. Ale jiným ani tohle nestačí. Uznají, že by si přáli vyšších cílů, ale chyba je prý v tom, že jim o tom pořád někdo hovoří, ale oni že to necítí, že je to samo neuchvátí, že je to nestrhne a nenutí, že v tom nevidí to, co by je cele naplnilo a nějak změnilo

a přetvořilo. Hledají něco, čím by mohli být nadšeni, a hledají marně. A tak bych mohl pokračovat dál a dál, mnoho stránek, snad celou knížku. Co je potom platno takovým lidem krásně vykládat o správném poměru chlapců a děvčat, když se vás zarputile stáží, co z toho budou mít, co je platno vykládat o lásce k bližnímu, když se vám dostane smutné odpovědi, že je to ještě neuchvátilo, co je platno vykládat o Ježíši Kristu, když se dovíte, že to je věci přesvědčení? Necítíte, že se s touto situací nemůžeme jen tak lehce vypořádat stereotypními tematy, která jsou některým z nich už k smíchu? (Smích je také jedním ze způsobů, jak „řešit“ problémy). Nikoli, tady je třeba řešení gruntovnějšího, zasahujícího samotné kořeny věci.

Věc potřebuje zajisté důkladnějšího rozboru a přesného promyšlení. Než tolik je jisté, že letošní středoškolská konference musí být připravena jinak než minulá; právě v metodě se musí lišit. Nesmí podávat parciální řešení, nýbrž musí na konkrétních ukázkách demonstrovat chyby všelijakých těch názorů, které jsou dnes mezi našimi středoškoláky rozšířeny. Bude to znamenat obtížný úkol jak pro přednášející, tak zejména pro vedoucí diskusních skupin. Proto myslím, že by se všichni přednášející i vedoucí skupin měli sejít na Soběšíně a postup podrobně prodiskutovat, aby konference měla nejen úspěch v odezvě účastníků, nýbrž aby měla podstatný význam pro celý následující rok v jejich školním i rodinném a všem ostatním životě.